

تاثیر سطوح مختلف جایگزینی دانه اکستروود شده سویا با کنجاله سویا و مکمل ویتامین E بر عملکرد و خصوصیات لاشه جوجه‌های گوشتی

محمد مرادی^۱، شهریار مقصودلو^۲، فرامرز رستمی^۲ و یوسف مصطفی‌لو^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه گنبد کاووس، (نویسنده مسئول: moradi.mohammad7@gmail.com)

۲- استادیار، دانشگاه گنبد کاووس

تاریخ دریافت: ۹۱/۸/۲۹ تاریخ پذیرش: ۹۲/۳/۲۷

چکیده

به منظور مطالعه تاثیر سطوح مختلف جایگزینی دانه اکستروود شده سویا با کنجاله سویا و مکمل ویتامین E بر عملکرد و خصوصیات لاشه جوجه‌های گوشتی، آزمایشی روی ۲۶۴ قطعه جوجه‌گوشتی سویه تجاری کاب ۵۰۰ به انجام رسید. این تحقیق به صورت آزمایشات فاکتوریل ۴×۲ با ۸ تیمار و ۳ تکرار و ۱۱ قطعه جوجه گوشتی در هر تکرار در قالب طرح کاملاً تصادفی اجرا شد. تیمارهای آزمایشی به صورت چهار سطح جایگزینی دانه اکستروود شده سویا (صفر، ۲۵، ۵۰ و ۷۵ درصد) با کنجاله سویا و دو سطح مکمل ویتامین E (۴۲ و ۷۵ واحد بین‌المللی در کیلوگرم جیره) بودند. نتایج نشان داد که اثرات سطوح مختلف جایگزینی دانه اکستروود شده سویا با کنجاله سویا بر صفات مربوط به عملکرد مانند مصرف خوراک، افزایش وزن (۳۵ روزگی)، ضریب تبدیل غذایی و برخی خصوصیات لاشه (درصد وزن سینه، ران و کبد) معنی‌دار نبود ($P > 0.05$). اثرات متقابل جایگزینی دانه اکستروود شده سویا و ویتامین E بر افزایش وزن در ۴۲ روزگی معنی‌دار بود ($P < 0.05$). همچنین اثر جایگزینی دانه کامل سویا با کنجاله سویا بر وزن پانکراس معنی‌دار بود ($P < 0.05$) به طوری که با افزایش سطح جایگزینی، وزن پانکراس افزایش یافت. اثر ویتامین E بر تمام صفات مربوط به عملکرد معنی‌دار ($P < 0.05$) ولی بر هیچ یک از صفات مربوط به لاشه معنی‌دار نبود ($P > 0.05$).

واژه‌های کلیدی: دانه کامل سویا، اکستروود، ویتامین E، عملکرد، جوجه گوشتی

مقدمه

شد. کلارک و همکاران (۷) اثرات مختلف بازدارنده تریپسین موجود در کنجاله سویا را بر قابلیت هضم ظاهری و حقیقی اسیدهای آمینه، وزن کبد و اندازه غده پانکراس در جوجه‌های گوشتی بررسی نمودند و ملاحظه کردند که وزن کبد و پانکراس در جوجه‌های تغذیه شده با کنجاله سویا بیشتر از جوجه‌های تغذیه شده با دانه سویای فراوری شده به روش‌های دیگر بود. از این رو ضرورت انجام روش‌های فراوری مناسب جهت دستیابی به محصولی باکیفیت بهتر برای دانه سویا احساس می‌شود.

جهت فراوری دانه خام سویا از روش‌های مختلفی مانند برشته کردن، میکرونیزه کردن، اکسپند کردن و اکستروود کردن استفاده می‌شود. ساباخ و همکاران (۳۱) اکستروود کردن را بهترین روش فراوری دانه سویا معرفی کردند. اکستروود کردن روشی است که در دمای ۱۵۰ تا ۱۶۰ درجه سانتی‌گراد و به مدت ۱۵ تا ۲۰ ثانیه صورت می‌گیرد و حاصل این فراوری تولید سویای پرچرب اکستروود شده است با انجام این روش می‌توان سطوح مواد ضدتغذیه‌ای موجود در دانه سویا را بطور قابل توجهی کاهش داد (۳۲). نسوح و راقاوان (۲۰) زمانی که از جیره حاوی دانه سویای فراوری شده در مقایسه با کنجاله سویا و روغن استفاده کردند. بهبود معنی‌داری را در عملکرد جوجه‌های گوشتی نشان دادند به طوری که وزن بدن در ۴۰ روزگی نسبت به گروه

کنجاله سویا از دیرباز به عنوان مناسب‌ترین مکمل گیاهی تأمین‌کننده احتیاجات پروتئینی طیور، در جیره طیور تجاری مورد استفاده قرار می‌گرفته است. اما به دلیل وجود مشکلاتی مانند ضدتغذیه‌ای موجود در این ماده خوراکی، مصرف آن با محدودیت‌هایی مواجه است (۳۴). امروزه گرایش به استفاده از دانه سویای پرچرب به عنوان جایگزینی برای کنجاله سویا و چربی در خوراک طیور روند رو به رشد یافته است (۱۴). دانه کامل سویا هم از نظر پروتئین در سطح بالایی قرار دارد (۳۵ تا ۳۸ درصد پروتئین خام با قابلیت هضم ۸۸ درصد) و هم به علت وجود سطوح بالای روغن (۲۲-۱۸ درصد) انرژی زیادی داشته و می‌تواند جایگزین مناسبی برای کنجاله سویا و مکمل چربی در جیره جوجه‌های گوشتی باشد (۱۶، ۱۷). از طرف دیگر دانه کامل سویا می‌تواند با هدف حذف هزینه روغن‌کشی و گنجانیدن مکمل پروتئینی، جایگزین کنجاله سویا و روغن در جیره طیور شود (۱۶).

همچنین دانه سویا حاوی مقادیر زیادی مواد سمی و مهارکننده‌هاست که برای حذف یا کاهش این عوامل، دانه خام باید فراوری شود. موگریچ و همکاران (۱۵) گزارش کردند که استفاده از دانه سویای خام در جیره جوجه‌های گوشتی باعث افزایش اندازه و وزن پانکراس، روده کوچک و کاهش در رشد و مصرف خوراک خواهد

سطح ۱۵۰ میلی گرم در کیلوگرم ویتامین E در جیره جوجه‌های گوشتی اثرات نامطلوبی را بر عملکرد و خصوصیات لاشه مشاهده کردند.

با توجه به مطالب ذکر شده مشخص می‌گردد که در مورد مناسب‌ترین سطح قابل استفاده دانه سویای پرچربی و نیز مقدار مطلوب ویتامین E در جیره جوجه‌های گوشتی در بین محققین اختلاف نظرانی وجود دارد. لذا این تحقیق به منظور بررسی اثرات سطوح مختلف جایگزینی دانه اکستروود شده سویا با کنجاله سویا و مکمل ویتامین E بر عملکرد و خصوصیات لاشه جوجه‌های گوشتی انجام شد.

مواد و روش‌ها

تعداد ۲۶۴ قطعه جوجه گوشتی یکروزه سویه کاب (Cobb500) به صورت مخلوط دو جنس به ۲۴ گروه ۱۱ قطعه‌ای تقسیم شدند. آزمایش در قالب طرح کاملاً تصادفی با آرایش فاکتوریل 4×2 و با ۸ تیمار و ۳ تکرار طراحی گردید. تیمارهای آزمایشی شامل چهار سطح (صفر، ۲۵، ۵۰ و ۷۵ درصد) جایگزینی دانه سویای اکستروود شده با کنجاله سویا و دو سطح ویتامین E (۴۲ و ۷۵ واحد بین‌المللی در کیلوگرم جیره) بودند. جوجه‌ها از روز اول روی بستر پرورش یافتند. خوراک (به شکل آردی) به همراه آب به صورت آزاد در اختیار جوجه‌ها قرار داده شد. دوره روشنایی ۲۴ ساعته نیز در سالن اعمال گردید. جهت فرمولاسیون جیره‌های مورد نظر از جدول احتیاجات انجمن ملی تحقیقات (۲۲) استفاده شد. وزن کشی گله در روزهای ۳۵ و ۴۲ انجام گردید و صفاتی مانند مقدار خوراک مصرفی، افزایش وزن و ضریب تبدیل غذایی براساس آن مورد ارزیابی قرار گرفت. در روز ۴۲ دوره پرورشی یک جوجه از هر واحد آزمایشی (با وزن نزدیک به میانگین وزن واحد) انتخاب و کشتار شده و صفات مربوط به لاشه از جمله وزن ران، سینه، کبد و پانکراس با ترازوی دیجیتالی با دقت ۰/۱ گرم اندازه‌گیری شده و پس از تبدیل داده‌ها (وزن اندام مورد نظر نسبت به وزن زنده) مورد بررسی قرار گرفتند. داده‌های بدست آمده در محیط نرم‌افزار Excel پردازش شدند و با کمک نرم‌افزار SAS، با رویه GLM مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت و برای مقایسات میانگین هم از آزمون چند دامنه‌ای دانکن در سطح معنی‌داری ۵ درصد استفاده شد.

اقدام خوراکی مورد استفاده و همچنین مواد مغذی جیره‌ها در جدول ۱ ارائه شده است.

شاهد افزایش و بازده خوراک نیز بهبود یافت. کلارک و همکاران (۷) تأثیر جایگزینی دانه سویای پرچرب بجای کنجاله سویا در سه سطح ۵، ۱۰ و ۱۵ درصد را مورد بررسی قرار دادند و مشاهده نمودند که وزن بدن در جیره حاوی ۱۰ درصد دانه سویای پرچربی بجای کنجاله سویا با جیره حاوی ۱۵ درصد دانه سویا تفاوت معنی‌داری نداشت و درصد لاشه نیز در تیمار حاوی ۱۰ درصد دانه سویای پرچربی بجای کنجاله سویا حداکثر مقدار خود بود. جوجه‌های تغذیه شده با تیمار شاهد بیشترین مقدار و جوجه‌های تغذیه شده با دانه سویای پرچربی کمترین مقدار چربی حفره بطنی را داشتند. نصیری مقدم و همکاران (۱۹) گزارش کردند که استفاده از دانه سویای پرچربی در جیره جوجه‌های گوشتی باعث افزایش رشد، کاهش مصرف خوراک و بهبود ضریب تبدیل غذایی گردید. پوپسکو و کریست (۲۶) دانه سویای پرچربی را در جیره‌های مرغ گوشتی مورد آزمایش قرار دادند، که نتایج پژوهش آنها بهبود در وزن بدن، ضریب تبدیل خوراک و کیفیت لاشه را نشان داد.

ویتامین E ماده مغذی است که نقش عمده آن فعالیت آنتی اکسیدانی است. در عمل اشکال تجاری و در دسترس کنجاله‌های روغنی فاقد ویتامین E هستند و یا مقادیر بسیار اندکی از این ویتامین را دارند. زیرا این ماده هنگام عصاره‌گیری از دانه‌های روغنی برداشت و خارج می‌شود. میزان ویتامین E موجود در ماده غذایی در طبیعت ممکن است تحت تأثیر عوامل و شرایط نامساعد قرار گیرد که اکسیداسیون و کاهش اثر این ویتامین را به دنبال دارد (۲۷).

کندی و همکاران (۱۲) گزارش کردند که افزودن آلفا-توکوفرول به جیره جوجه‌های گوشتی بطور معنی داری باعث بهبود ضریب تبدیل غذایی، کارایی خوراک مصرفی و میانگین وزن بدن شد. اما کوتز و هافمن (۸) اثرات سطوح مختلف ویتامین E اضافه شده به جیره را روی عملکرد جوجه‌های گوشتی غیر معنی‌دار ذکر کردند. گو و همکاران (۱۰) گزارش کردند استفاده از مکمل ویتامین E تا هفته سوم دوره پرورش باعث بهبود در رشد و مورد استفاده قرار گرفتن خوراک شد. اما در دوره ۱ تا ۶ هفتگی مکمل ویتامین E اثر معنی‌داری را بر رشد جوجه‌های گوشتی نداشت. اسکریوان و همکاران (۳۰) گزارش کردند که استفاده از ویتامین E می‌تواند بهبود در رشد و استفاده از مواد غذایی را به دنبال داشته باشد نوبخت (۲۱) با استفاده از

نتایج و بحث

در جدول ۳ اثرات سطوح مختلف جایگزینی دانه اکسترو شده سویا و مکمل ویتامین E بر عملکرد جوجه‌های گوشتی در سنین ۳۵ و ۴۲ روزگی نشان داده شده است.

مصرف خوراک

اثرات سطوح جایگزینی دانه پرچربی سویا با کنجاله سویا و سطح ویتامین E، بر مصرف خوراک در ۳۵ و ۴۲ روزگی تفاوت معنی‌داری نداشت ($P>0.05$).

نصیری مقدم و همکاران (۱۹) اثرات معنی‌داری بر مصرف خوراک با افزایش سطح دانه اکسترو شده سویا در جیره جوجه‌های گوشتی را گزارش نکردند که مشابه با نتایج بدست آمده در این تحقیق است. در مقابل، پوپسکو و کریست (۲۶) گزارش کردند میزان مصرف خوراک در گروه تغذیه شده با دانه سویا پرچرب کمتر از گروه شاهد بود. مک ایزاک و همکاران (۱۴) افزایش مصرف خوراک در طیور تغذیه شده با دانه سویای حرارت دیده را مشاهده نمودند.

جدول ۱- مواد متشکله و ترکیب شیمیایی جیره های آزمایشی در مرحله آغازین

تیماها ^۱								اقلام خوراکی
H	G	F	E	D	C	B	A	
۳۷/۸	۳۷/۷۷	۳۸/۷۵	۳۸/۶۱	۳۷/۹۷	۳۷/۹۹	۳۷/۳۶	۳۷/۳۷	ذرت
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	گندم
۶/۱۸	۶/۱۷	۵	۵	۵	۵	۵	۵	سبوس گندم
۱۰/۴۶	۱۰/۵	۲۰/۲۵	۲۰/۲۴	۲۹	۲۹	۳۷/۶	۳۷/۶	کنجاله سویا
۳۱/۵	۳۱/۵	۲۰/۲۰	۲۰/۲۵	۱۰/۰۳	۱۰/۰۳	۰	۰	دانه اکسترو شده سویا
۰	۰	۱/۷۲	۱/۷۶	۳/۷۷	۳/۷۷	۵/۷۵	۵/۷۴	روغن سویا
۱/۲۵	۱/۲۵	۱/۱۹	۱/۲۶	۱/۲۷	۱/۲۷	۱/۲۷	۱/۲۷	کربنات کلسیم
۱/۴۳	۱/۴۳	۱/۴۲	۱/۴۲	۱/۴	۱/۴	۱/۳۹	۱/۳۹	دی کلسیم فسفات
۰/۱۷	۰/۱۷	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۳۳	۰/۳۳	۰/۴۱	۰/۴۱	نمک
۰/۱۶	۰/۱۶	۰/۱۶	۰/۱۶	۰/۱۶	۰/۱۶	۰/۱۷	۰/۱۷	دی-آل متیون
۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	مکمل ویتامینی ^۱
۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	مکمل معدنی ^۲
۰/۰۰۳۵	۰/۰۰۳۵	۰/۰۰۳۵	۰/۰۰۳۵	۰/۰۰۳۵	۰/۰۰۳۵	۰/۰۰۳۵	۰/۰۰۳۵	مولتی آنزیم (کیمین)
۰/۰۰۲۵	۰/۰۰۲۵	۰/۰۰۲۵	۰/۰۰۲۵	۰/۰۰۲۵	۰/۰۰۲۵	۰/۰۰۲۵	۰/۰۰۲۵	دی‌کلامیکس
۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	پریمیکس ویتامین D ₃
۰/۰۰۷۱	۰/۰۰۰۵	۰/۰۰۷۸	۰/۰۰۱۲	۰/۰۰۸۴	۰/۰۰۱۸	۰/۰۰۹۱	۰/۰۰۲۴	ویتامین E
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع
مواد مغذی								
۲۹۵۰	۲۹۵۰	۲۹۵۰	۲۹۵۰	۲۹۵۰	۲۹۵۰	۲۹۵۰	۲۹۵۰	
۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	انرژی متابولیسمی (Kcal/Kg)
۱/۰۹	۱/۰۹	۱/۱۰	۱/۱۰	۱/۱۰	۱/۱۰	۱/۱۱	۱/۱۱	پروتئین (درصد)
۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۲	لیزین (درصد)
۰/۷۹	۰/۷۹	۰/۷۹	۰/۷۹	۰/۷۸	۰/۷۸	۰/۷۸	۰/۷۸	متیونین + سیستئین (درصد)
۷۵	۴۲	۷۵	۴۲	۷۵	۴۲	۷۵	۴۲	ترئونین (درصد)
								ویتامین E ^۱ (IU)

^۱تیماها شامل: A (صفر درصد دانه سویا و ۴۲ میلی گرم E vit)، B (صفر درصد دانه سویا و ۷۵ میلی گرم E vit)، C (۲۵ درصد دانه سویا و ۴۲ میلی گرم E vit)، D (۲۵ درصد دانه سویا و ۷۵ میلی گرم E vit)، E (۵۰ درصد دانه سویا و ۴۲ میلی گرم E vit)، F (۵۰ درصد دانه سویا و ۷۵ میلی گرم E vit)، G (۷۵ درصد دانه سویا و ۴۲ میلی گرم E vit)، H (۷۵ درصد دانه سویا و ۷۵ میلی گرم E vit).

۱- هر کیلوگرم از مکمل ویتامینی شامل: ویتامین A: ۹۰۰۰۰۰ واحد بین‌المللی، ویتامین D₃: ۲۰۰۰۰۰۰ واحد بین‌المللی، ویتامین E: ۷۲۰۰ واحد بین‌المللی، ویتامین K₃: ۲۰۰۰ میلی گرم، ویتامین B₁: ۱۸۰۰ میلی گرم، ویتامین B₂: ۶۶۰۰ میلی گرم، ویتامین B₃: ۱۰۰۰ میلی گرم، ویتامین B₆: ۳۰۰ میلی گرم، ویتامین B₉: ۱۰۰۰ میلی گرم، ویتامین B₁₂: ۱۵ میلی گرم، بیوتین: ۱۰۰ میلی گرم، کولین کلراید: ۵۰۰۰۰ میلی گرم.

۲- هر کیلوگرم از مکمل معدنی شامل: اکسید منگنز: ۱۰۰۰۰۰ میلی گرم، سولفات آهن: ۵۰۰۰۰ میلی گرم، سولفات مس: ۱۰۰۰۰ میلی گرم، سلنیوم: ۲۰۰۰ میلی گرم، یدات کلسیم: ۱۰۰۰ میلی گرم، اکسید روی: ۹۰۰۰ میلی گرم.

^۳ E ویتامین E مورد استفاده از نوع آلفاتوکوفریل استات سیلیکون دی اکسید تهیه شده از شرکت DSM ایالات متحده) بود و به شکل خالص دارای ۵۰۰۰۰۰ واحد بین‌المللی ویتامین E در کیلوگرم است.

جدول ۲- مواد متشکله و ترکیب شیمیایی جیره های آزمایشی در مرحله رشد

اقدام خوراکی	تیمارها [†]						
	A	B	C	D	E	F	G
ذرت	۵۵/۹	۵۵/۸۸	۵۶/۴۴	۵۶/۴۳	۵۶/۷۵	۵۷/۰۱	۵۷/۲۷
سیوس گندم	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
کنجاله سویا	۳۴/۳۳	۳۴/۳۳	۲۶/۷	۲۶/۷	۱۸/۵۴	۱۸/۴۹	۹/۶
دانه اکستروُد شده سویا	۰	۰	۸/۹	۸/۹	۱۸/۴۸	۱۸/۴۸	۲۸/۹۴
روغن سویا	۵/۳۸	۵/۳۸	۳/۶۲	۳/۶۳	۱/۸۴	۱/۷۴	۰
کربنات کلسیم	۱/۳۷	۱/۳۷	۱/۳۶	۱/۳۶	۱/۳۵	۱/۳۶	۱/۳۵
دی کلسیم فسفات	۱/۰۷	۱/۰۷	۱/۰۹	۱/۰۹	۱/۱	۱/۱	۱/۱۱
نمک	۰/۳۳	۰/۳۳	۰/۲۶	۰/۲۶	۰/۳۲	۰/۱۹	۰/۱۱
متیونین	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷
مکمل ویتامینی	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵
مکمل معدنی	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵
سالیومایسین	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۶	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵
پریمیکس ویتامین D3	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵
ویتامین E	۰/۰۰۲	۰/۰۰۸۶	۰/۰۰۱۵	۰/۰۰۸۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۷۶	۰/۰۰۰۴
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
مواد مغذی							
انرژی متابولیسمی (Kcal/Kg)	۳۱۰۰	۳۱۰۰	۳۱۰۰	۳۱۰۰	۳۱۰۰	۳۱۰۰	۳۱۰۰
پروتئین (درصد)	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹
لیزین (درصد)	۱/۰۲	۱/۰۲	۱/۰۱۹	۱/۰۱۹	۱/۰۱۵	۱/۰۱۵	۱/۰۱
متیونین + سیستئین (درصد)	۰/۷۰۰۰	۰/۷۰۰۰	۰/۷۰۰۰	۰/۷۰۰۰	۰/۷۰۰۰	۰/۷۰۰۰	۰/۷۰۰۰
ترئونین (درصد)	۰/۷۳	۰/۷۳	۰/۷۳	۰/۷۳	۰/۷۴	۰/۷۴	۰/۷۴
ویتامین E ^{††} (IU)	۴۲	۷۵	۴۲	۷۵	۴۲	۷۵	۴۲

آ تیمارها شامل: A (صفر درصد دانه سویا و ۴۲ میلی گرم (vit E)، B (صفر درصد دانه سویا و ۷۵ میلی گرم (vit E)، C (۲۵ درصد دانه سویا و ۴۲ میلی گرم (vit E)، D (۲۵ درصد دانه سویا و ۷۵ میلی گرم (vit E)، E (۵۰ درصد دانه سویا و ۴۲ میلی گرم (vit E)، F (۵۰ درصد دانه سویا و ۷۵ میلی گرم (vit E)، G (۷۵ درصد دانه سویا و ۴۲ میلی گرم (vit E)، H (۷۵ درصد دانه سویا و ۷۵ میلی گرم (vit E)

۱- هر کیلوگرم از مکمل ویتامینی شامل: ویتامین A: ۹۰۰۰۰۰ واحد بین المللی، ویتامین D₃: ۲۰۰۰۰۰۰ واحد بین المللی، ویتامین E: ۷۲۰۰ واحد بین المللی، ویتامین B₁: ۲۰۰۰ میلی گرم، ویتامین B₂: ۱۸۰۰ میلی گرم، ویتامین B₃: ۱۰۰۰ میلی گرم، ویتامین B₆: ۳۰۰ میلی گرم، ویتامین B₉: ۱۰۰۰ میلی گرم، ویتامین B₁₂: ۱۵ میلی گرم، بیوتین: ۱۰۰ میلی گرم، کولین کلراید: ۵۰۰۰۰۰ میلی گرم

۲- هر کیلوگرم از مکمل معدنی شامل: اکسید منگنز: ۱۰۰۰۰۰ میلی گرم، سولفات آهن: ۵۰۰۰۰ میلی گرم، سولفات مس: ۱۰۰۰۰ میلی گرم، سلنیوم: ۲۰۰۰ میلی گرم، یدات کلسیم: ۱۰۰۰ میلی گرم، اکسید روی: ۹۰۰۰ میلی گرم

†† ویتامین E مورد استفاده از نوع الفاتوکوفریل استات سیلیکون دی اکسید تهیه شده از شرکت DSM ایالات متحده) بود و به شکل خالص دارای ۵۰۰۰۰۰ واحد بین المللی ویتامین E در کیلوگرم است.

جدول ۳- اثرات سطوح مختلف جایگزینی دانه سویای اکستروُد شده با کنجاله سویا و مکمل

ویتامین E بر عملکرد جوجه های گوشتی در سنین (۳۵) و (۴۲) روزگی

صفت مورد بررسی	مصرف خوراک (گرم)	افزایش وزن (گرم)	ضریب تبدیل غذایی (گرم: گرم)
تیمارها	۱-۳۵	۱-۴۲	۱-۳۵
شاهد	۳۲۸۰/۶۹	۴۷۸۱/۱۵	۲۴۹۱/۳۲ ^{ab}
۲۵٪ جایگزینی	۳۳۰۵/۷۸	۴۷۷۳/۳۶	۲۵۴۸/۳۳ ^a
۵۰٪ جایگزینی	۳۱۸۳/۷۵	۴۶۰۲/۰۳	۲۳۸۹/۰۴ ^b
۷۵٪ جایگزینی	۳۲۶۶/۹۶	۴۷۰۶/۲۵	۲۴۲۳/۴۷ ^b
SEM*	۴۲/۹۸	۶۸/۹۹	۳۶/۶۴
ویتامین E			
E ₁	۳۲۱۳/۷۵ ^b	۴۶۲۷/۵۲ ^b	۲۳۶۹/۳۳ ^b
E ₂	۳۳۰۴/۸۵ ^a	۴۸۰۳/۸۷ ^a	۲۵۵۶/۷۵ ^a
SEM	۳۰/۳۱	۵۳/۸۵	۲۵/۸۴
اثرات متقابل			
OFF× E ₁	۳۲۰۷/۶۴	۴۶۷۰/۲۴	۲۳۶۶/۸۶ ^{bc}
OFF× E ₂	۳۳۵۳/۷۳	۴۸۹۲/۰۶	۲۶۱۵/۷۸ ^a
%25 FF×E ₁	۳۲۴۹/۱۸	۴۶۷۸/۸۷	۲۴۸۰/۴۸ ^{ab}
%25 FF×E ₂	۳۳۶۲/۳۸	۴۸۶۷/۸۳	۲۶۱۶/۱۶ ^a
%50FF×E ₁	۳۱۹۰/۱۵	۴۶۱۹/۸۳	۲۴۰۵/۲۶ ^b
%50FF×E ₂	۳۱۷۷/۳۴	۴۵۸۴/۲۳	۲۳۷۲/۸۱ ^{bc}
%75FF×E ₁	۳۲۰۸	۴۵۴۱/۱۳	۲۲۲۴/۶۷ ^c
%75FF×E ₂	۳۳۲۵/۹۱	۴۸۷۱/۳۵	۲۶۲۲/۲۶ ^a
SEM	۶۰/۵۷	۹۷/۳۱	۵۱/۶۸

E₁: نشان دهنده سطح پایین تر ویتامین E است که برابر با ۴۲ واحد بین المللی از این ویتامین در کیلوگرم خوراک می باشد

E₂: نشان دهنده سطح بالاتر ویتامین E است که برابر با ۷۵ واحد بین المللی از این ویتامین در کیلوگرم خوراک می باشد.

FF: دانه سویای پرچربی.

*: خطای معیار میانگین

اعداد با حروف غیر مشابه در هر ستون نشان دهنده وجود اختلاف معنی دار در بین تیمارهاست (P<۰/۰۵)

همچنین سطوح ویتامین E در ۴۲ روزگی و اثرات متقابل این عوامل نیز بر افزایش وزن در این سن معنی دار بود ($P < 0/05$)، به طوریکه در سطح پایین ویتامین E افزایش سطح جایگزینی (۷۵ درصد) باعث کاهش معنی دار در عملکرد شد. اما در سطح بالای ویتامین E، این تیمار هیچگونه کاهش عملکردی را نشان نداد.

عوامل بازدارنده موجود در دانه سویای خام باعث کاهش استفاده از اسیدهای آمینه در طیور می گردد و به علت تأمین نشدن احتیاجات پرنده، عملکرد کاهش می یابد. استفاده از حرارت در عمل آوری دانه سویا موجب تخریب بازدارنده تریپسین شده و در نتیجه قابلیت هضم پروتئین بهبود یافته و موجب افزایش رشد پرنده می شود. از طرفی در کنجاله سویا کربوهیدرات هایی با قابلیت هضم پایین از جمله الیگوساکاریدها وجود دارد. با توجه به اینکه پرندگان در مخاط روده خود فاقد آنزیم آلفاگالاکتوزیداز می باشند لذا این کربوهیدرات ها توسط پرنده به خوبی هضم نمی شوند و باعث کاهش مقدار انرژی قابل متابولیسم خوراک می گردند. با انجام فرآوری مناسب می توان اثرات نامطلوب این عوامل را از بین برد (۲۸،۲۶).

همیلتون و مک نونین (۱۱) گزارش کردند که علت برتری سطح ۲۵ درصد دانه سویای پرچربی نسبت به سطوح ۵۰ و ۷۵ درصد در دوره آغازین می تواند به علت این موضوع باشد که قابلیت استفاده از انرژی موجود در دانه سویا در سنین ابتدایی برای جوجه ها پایین است و با افزایش سن این قابلیت بهبود می یابد و سطح کم دانه سویا بهتر از سطوح بالای آن مورد استفاده طیور قرار می گیرد. از طرفی افزودن دانه سویای پرچربی به جیره جوجه های گوشتی باعث ابقاء ازت در بدن جوجه می شود این موضوع می تواند باعث کارایی بیشتر تولید ماهیچه و افزایش وزن گردد (۳۳).

دیمیترووا و همکاران (۹) گزارش کردند، که استفاده از دانه سویای پرچربی در جیره جوجه های گوشتی باعث بهبود در وزن زنده، افزایش وزن روزانه و مقدار گوشت تولیدی در مقایسه با گروه شاهد می شود. پارووا و همکاران (۱۷) افزایش وزن بیشتری را با استفاده از دانه سویای پرچربی در برابر گروه تغذیه شده با جیره شاهد که از کنجاله سویا تغذیه شده بودند مشاهده نمودند. والدروپ و همکاران (۳۳) گزارش کردند که استفاده از دانه سویای اکستروده شده در جیره جوجه های گوشتی باعث افزایش وزن جوجه های گوشتی می شود و علت آن را افزایش انرژی قابل سوخت و ساز حقیقی دانه سویای عمل آوری شده بیان کردند.

از آنجائیکه ویتامین E، یک ویتامین محلول در چربی است و توانایی حل شدن در فاز میسل را دارد، جذب

اثر سطوح مختلف ویتامین E بر مصرف خوراک در سنین ۳۵ و ۴۲ روزگی معنی دار بود ($P < 0/05$) به طوریکه سطح ۷۵ میلی گرم ویتامین E، باعث افزایش در مصرف خوراک شد. در این مورد به نظر می رسد اکسیداسیون چربی به علت عمل آنتی اکسیدانی ویتامین E به تعویق افتاده و فساد اکسیداتیو چربی کاهش و جوجه ها خوراک بیشتری را مصرف کردند. بیسواس و همکاران (۳) نیز گزارش کردند که استفاده از ویتامین E باعث افزایش مصرف خوراک و بهبود عملکرد جوجه های گوشتی شد.

افزایش وزن

جایگزینی دانه پرچربی سویا با کنجاله سویا در ۳۵ روزگی اثر معنی داری را بر افزایش وزن نداشت ($P > 0/05$). پادوپولوس و اندرویس (۲۳) افزایش وزن زنده معنی داری را در سطوح جایگزینی دانه سویا با کنجاله سویا مشاهده نکردند. همچنین لیسون و همکاران (۱۳)، گزارش کردند که استفاده از سویای پرچرب به میزان ۳۰ درصد در جیره آغازین و پایانی باعث کاهش در افزایش وزن شده است.

افزودن ویتامین E بطور معنی داری باعث بهبود در افزایش وزن بدن گردید ($P < 0/05$). گزارش شده است که استفاده از سطوح بالای ویتامین E در جیره جوجه های گوشتی باعث افزایش یکپارچگی روده کوچک می گردد که این امر بهبود در قابلیت هضم خوراک را به دنبال داشته و نتیجه آن را می توان به صورت افزایش وزن بدن و بهبود در عملکرد مشاهده نمود. از طرف دیگر وجود ویتامین E در جیره طیور می تواند باعث ارتقاء سلامتی پرنده شده و از این طریق سبب بهبود قابلیت استفاده از خوراک را به دنبال خواهد داشت (۲۵). بیسواس گزارش کرد که ویتامین E با اثری که بر افزایش مصرف خوراک دارد می تواند باعث افزایش وزن گردد (۳).

آتیا و همکاران (۲) نشان دادند که افزودن مکمل ویتامین E به جیره جوجه های گوشتی، باعث بهبود وزن بدن شده ولی اثری بر افزایش وزن روزانه نداشت. گو و همکاران (۱۰) کاهش معنی دار وزن بدن به موازات افزایش میزان ویتامین E افزوده شده به جیره غذایی جوجه های گوشتی را گزارش کردند. اباوی و همکاران (۱) گزارش نمودند که اضافه کردن ویتامین E به جیره جوجه های گوشتی باعث بهبود در وزن بدن و افزایش وزن روزانه می شود. اسکریوان بیان کرد، استفاده از ویتامین E در جیره های طیور با پیشرفت قابلیت استفاده از مواد مغذی موجود در مواد خوراکی باعث بهبود در رشد می شود (۳۰).

با توجه به اطلاعات جدول ۳ ملاحظه می شود که اثرات سطوح مختلف جایگزینی دانه سویا با کنجاله سویا

بیشتری برای هضم و جذب داشته باشند. پادوپولوس و اندرویس (۲۳) با مصرف جیره‌های حاوی دانه کامل سویا در جیره غذایی جوجه‌های گوشتی ضریب تبدیل غذایی بهتری نسبت به گروه شاهد را گزارش کردند. ساباح و همکاران (۳۱) نشان دادند که ضریب تبدیل غذایی در ۲۱ و ۴۲ روزگی با افزایش سطح جایگزینی دانه سویا با کنجاله سویا افزایش یافت. همچنین مناسب‌ترین سطح مورد استفاده از دانه سویای اکستروود شده را در جیره جوجه‌های گوشتی تا ۲۵ درصد اعلام کردند که با نتایج حاصل از این تحقیق در سطح بالاتر ویتامین E مشابهت دارد.

آتیا و همکاران (۲) بیان کردند که ضریب تبدیل غذایی با افزودن سطوح مختلف ویتامین E از نظر عددی بهتر بود اما به لحاظ آماری این تفاوت‌ها معنی‌دار نبود و دلایل آن را هم نقش ویتامین E در افزایش مصرف خوراک و افزایش وزن اعلام کردند. بیسواس و همکاران (۳) گزارش کردند که با افزایش سطح ویتامین E ضریب تبدیل خوراک بهبود می‌یابد. ویلار و همکاران (۳۲) گزارش کردند که کارایی تبدیل خوراک با افزودن مکمل ویتامین E به جیره‌های جوجه‌های گوشتی بهبود می‌یابد.

خصوصیات لاشه

اثرات مربوط به جایگزینی سطوح مختلف دانه اکستروود شده سویا با کنجاله سویا و مکمل ویتامین E بر خصوصیات لاشه جوجه‌های گوشتی در جدول ۴ آورده شده است.

این ویتامین در خوراک‌های حاوی منابع چربی بهبود پیدا می‌کند. همچنین وجود منابع چربی در خوراک باعث به تأخیر افتادن تخلیه دستگاه گوارش شده و غذا مدت زمان بیشتری در دستگاه گوارش باقی می‌ماند و بیشتر در معرض آنزیم‌های هضمی قرار گرفته و هضم و جذب کامل‌تری روی آن صورت می‌گیرد (۲). از طرفی دانه سویای پرچربی حاوی مقادیر بالایی از اسیدهای چرب غیراشباع و خصوصاً اسید لینولئیک است. وجود لینولئیک اسید در جیره قابلیت هضم ویتامین‌های محلول در چربی را افزایش می‌دهد. برنز و همکاران (۵) بیان داشتند که اضافه کردن ویتامین E به جیره جوجه‌های گوشتی باعث بهبود در قابلیت هضم چربی‌ها می‌گردد. همچنین گزارش شده است که ویتامین E در قالب لیوپروتئین‌ها به بافت ماهیچه‌ای رفته و در تولید ماهیچه دخالت دارد. با افزایش ویتامین E، اسیدهای چرب غیراشباع دانه سویا محافظت شده و در سطح ۲۵ درصد اثرهمکوشی بین ویتامین E و دانه سویا مشاهده گردید (۴).

ضریب تبدیل غذایی

اطلاعات موجود در جدول (۳) نشان می‌دهد که اثرات سطوح جایگزینی دانه سویا با کنجاله سویا بر ضریب تبدیل غذایی در سن ۳۵ و ۴۲ روزگی معنی‌دار نبود ($P>0.05$). محمد طاقی و همکاران (۱۸) بیان کردند که بهبود ضریب تبدیل غذایی در اثر استفاده از منابع چربی ممکن است به دلیل کاهش حرکات مواد غذایی در دستگاه گوارش باشد تا مواد غذایی فرصت

جدول ۴- اثرات سطوح مختلف جایگزینی دانه سویای اکستروود شده با کنجاله سویا و مکمل ویتامین E بر خصوصیات لاشه جوجه‌های گوشتی

تیمار	صفت	سینه (درصد)	ران (درصد)	کبد (درصد)	پانکراس (درصد)
شاهد		۲۵/۲۸	۱۸/۱۵	۱/۷۱	۰/۱۸ ^{ab}
۲۵٪ جایگزینی		۲۴/۶۸	۱۷/۷۷	۱/۹۱	۰/۱۹ ^a
۵۰٪ جایگزینی		۲۵/۷۰	۱۷/۴۰	۱/۹۲	۰/۲۲ ^{ab}
۷۵٪ جایگزینی		۲۵/۰۵	۱۷/۵۴	۲/۰۳	۰/۲۳ ^d
SEM*		۰/۸۱	۰/۴۹	۰/۰۹۸	۰/۰۱۲
ویتامین E					
E1		۲۵/۱۹	۱۷/۷۸	۱/۷۹	۰/۲۱
E2		۲۵/۱۶	۱۷/۶۵	۲	۰/۲۰
SEM		۰/۵۷	۰/۳۵	۰/۶۹	۰/۰۰۸۹

E₁: نشان‌دهنده سطح پایین‌تر ویتامین E است که برابر با ۴۲ واحد بین‌المللی از این ویتامین در کیلوگرم خوراک می‌باشد.

E₂: نشان‌دهنده سطح بالاتر ویتامین E است که برابر با ۷۵ واحد بین‌المللی از این ویتامین در کیلوگرم خوراک می‌باشد.

FF: علامت اختصاری دانه پرچربی سویا می‌باشد.

*: خطای معیار میانگین

اعداد با حروف غیر مشابه در هر ستون نشان‌دهنده وجود اختلاف معنی‌دار در بین تیمارهاست ($P<0.05$).

همکاران (۶) گزارش کردند که اضافه کردن ۱۵ درصد دانه اکستروود شده سویا به جیره بوقلمون‌ها باعث بهبود کیفیت لاشه شد. نصیری مقدم و همکاران (۱۹)

باتوجه به جدول ۴، جایگزینی سطوح مختلف دانه اکستروود شده سویا و مکمل ویتامین E بر درصد ران، سینه و کبد معنی‌دار نبود ($P>0.05$). بورگین و

افزایش در وزن پانکراس گردید. از آنجائیکه روش اکستروژن کردن دانه سویا یک روش کوتاه مدت با حرارت زیاد است. ممکن است در حین فراوری تمامی مواد ضد تغذیه‌ای به خوبی از بین نروند.

سطوح مختلف ویتامین E، نتوانست اثر معنی‌داری را بر خصوصیات لاشه داشته باشد ($P > 0.05$). ژو و همکاران (۳۵) گزارش کرد که استفاده از سطوح مختلف ویتامین E، اثر معنی‌داری را بر خصوصیات لاشه نداشت. سطح ۲۵ درصد جایگزینی دانه اکستروژن شده سویا با کنجاله سویا را می‌توان بدون هیچگونه اثرات نامطلوب بر عملکرد، در جیره جوجه‌های گوشتی استفاده نمود و در صورت فراوری صحیح این محصول و افزودن سطوح مناسب مکمل ویتامین E به آن تا سطح ۷۵ درصد جایگزینی با کنجاله سویا (حدود ۳۰ درصد کل جیره) قابل مصرف می‌باشد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه گنبد کاووس و همچنین از مدیریت و پرسنل محترم کارخانه خوراک دام و طیور آرتان دانه گلستان جهت تامین منابع مالی پژوهش و همکاری خالصانه تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

بهترین وزن سینه و ران را با مصرف جیره‌های حاوی ۱۵ درصد دانه اکستروژن شده سویا گزارش کردند و علت آن را اثرات دانه کامل سویا بر افزایش وزن عنوان کردند. زانلا و همکاران (۳۶) گزارش کردند که استفاده از دانه کامل سویا در جیره جوجه‌های گوشتی باعث افزایش گوشت سینه می‌شود.

اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد که دانه کامل سویا بر وزن پانکراس اثرات معنی‌داری داشت ($P < 0.05$). به‌طوریکه با افزایش سطح جایگزینی دانه کامل سویا با کنجاله سویا وزن پانکراس افزایش یافت.

سویا حاوی برخی سموم طبیعی مؤثر بر طیور می‌باشد که بازدارنده تریپسین مشکل‌سازترین آنها است این ماده هضم پروتئین را مختل نموده و حضور این ماده باعث افزایش فعالیت پانکراس، افزایش اندازه پانکراس و کاهش در عملکرد می‌شود (۲۸).

پارادایس و همکاران (۲۴) گزارش کردند که استفاده از دانه اکستروژن شده سویا باعث افزایش در وزن و اندازه پانکراس در مرغان تخمگذار می‌شود. نصیری مقدم (۱۹) هیچگونه تفاوت معنی‌داری را در مورد اثر دانه اکستروژن شده سویا بر وزن پانکراس مشاهده نکردند. ساکامورا و همکاران (۲۸) گزارش کردند که استفاده از دانه اکستروژن شده سویا در مقایسه با کنجاله سویا باعث

منابع

1. Abawi, G.F., T.W. Sulvan and S.E. Scheideler. 1985. Intraction of dietary fat level of vitamins A and E in broiler chicks. *Poultry Science*. 64: 1192-1198.
2. Attia, A.A., A.E. Abou-zeid, F.F. Mohamed and H.M. Yakout. 2001. Enhancement of broiler performance and immune response by α -tocopherol supplemented in diets. *Pakistan Journal of Biological Science*. 4: 1029-1035.
3. Biswas, A., M. Ahmed, V.K. Bharti and S.B. Singh. 2011. Effect of antioxidants on physio-biochemical and hematological parameters in broiler chicken at high Altitude. *Asian-Aust. Journal of Animal Science*. 24: 246-249.
4. Borel, P., M. Moussa, E. Reboul, B. Lyan, C. Defoort, S. Vincent Baudry, M. Mailliot, M. Gastaldi, M. Darmon, H. Portugal, R. Planells and D. Lairon. 2007. Human plasma levels of vitamin E and carotenoids are associated with genetics polymorphisms in genes involved in lipid metabolism. *Journal of Nutrition*. 137: 2653-2659.
5. Brenes, A., A. Viveros, I. Goni, C. Centeno, S.G. Sayago-Ayerdy, I. Arijia and F. Saura-Calixto. 2008. Effect of grape pomace concentrate and vitamin E on digestibility of polyphenols and antioxidant activity in chickens. *Poultry Science*. 87: 307-316.
6. Burgoyne, K.L., J.L. Maclean and D.M. Anderson. 1998. Extruded full fat soybean for broiler turkeys. *Atlantic Poultry Research Institute*. (Abstract)
7. Clarke, E. and J. Wiseman. 2005. Effects of variability in trypsin inhibitor content of soybean meals on true and apparent ileal digestibility of amino acids and pancreas size in broiler chicks. *Journal of Animal Feed Technology*. 121: 125-138.
8. Coetzee, G.J.M. and L.C. Hoffman. 2001. Effect of dietary vitamin E on the performance of broilers and quality of broiler meat during refrigerated and frozen storage. *South African Journal Animal Science*. 31: 161-175.
9. Demeterová, M. 2009. Performance of chicken fed diets containing full -fat soybean and natural humic component. *Floria Vetrineria*. 53: 151-153.
10. Gou, Y., Q. Tang, J. Yuan and Z. Jiang. 2001. Effect of supplementation with vitamin E on broiler chicks and the stability of thigh meat again oxidative deterioration. *Animal Feed Science and Technology*. 89: 65-173.
11. Hamilton, R.M and M.A. McNiven. 2000. Replacement of soybean meal with roasted full fat soybeans from high-protein or conventional cultivars in diets for broiler chickens. *Canadian Journal of Animal Science*. 80: 483-488.
12. Kennedy, D.G., E.A. Goodall, S.G. McIlroy, D.W. Bruce and D.A. Rice. 1992. The effects of increased vitamin E supplementation on profitable commercial broiler production. *British Poultry*

- Science. 33: 1015-1023.
13. Leeson, S., J.O. Atteh and J.D. Summers. 1987. Effects of increasing dietary levels of commercially heated soybeans on performance, nutrient retention and carcass quality of broiler chickens. *Canadian Journal of Animal Science*. 67: 821-828.
14. MacIsaac, J.L., K.L. Burgoyne, D.M. Anderson and B.R. Rathgeber. 2005. Roasted full fat soybeans in starter, grower and finisher diets for female broiler turkeys. *Journal of Poultry Science*. 14: 116-121.
15. Mogridge, J.L., T.K. Smith and M.G. Sousadias. 1996. Effect of feeding raw soybeans on polyamine metabolism in chicks and the therapeutic effect of exogenous putrescine. *Journal of Animal Science*. 74: 1897-1904.
16. Monari, S. 1994. Fullfat soya handbook 2^a ed. American Soybean Association. Brussels. 44 pp.
17. Monica, P., A. Iofciu, D. Grossu, M. Iiescu. 2001. Efficiency of toasted fullfat soybeans utilization in broiler feeding. *Archiva Zootechnica*, 6(No): 151-153.
18. Mohammad Taghi, M., M. Ila., H. Khosravinia, B. Yarahmadi and K. Ghorbani. 2010. The Performance of broilers fed with soybean oil at different periods of rearing. The 4th Congress on Animal Science-September. 125-129 pp.
19. Nassiri Moghaddam, H., M. Azadeganmehr, L. Zartash and M. Salemi. 2011. Effect of different levels of extruded soybeans and avyzaym enzymes on performance of broiler chickens. *Iranian Journal of Animal Science Research*. 3(2): 121-130.
20. Neoh S.B. and V. Raghavan. 2004. Dehulled full-fat soybean meal improves broiler and layer performance. *Proceedings, 16th Australian Poultry science Symposium*. 67-70 pp.
21. Nobakht, A. 2012. The effects of different levels of poultry fat with vitamin E on performance and carcass traits of broilers. *African Journal of Agricultural Research*. 7(5): 1420-1424.
22. National Research Council. 1994. Nutrient requirement of poultry 9th rev. ed. National Academy Press, Washington, D.N.
23. Papadopoulos, G. and S. Vandores. 1988. Dietary estimation of full fat soybeans on broiler fattening during the summer. *Journal of Nutrition*. 7: 17-31.
24. Paradis, P.L., J.A. Harper, H.S. Nakaue and G.H. Arscott. 1978. The feeding value of Pacific North West grown soybeans for broilers. *Oregon State University Special Report N°511*. Corvallis, Oregon, United Stat. 152-163 pp.
25. Perez, T.I., M.J. Zuidhof, R.A. Renema, J.M. Curtis, Y. Ren and M. Betti. 2010. Effects of vitamin E and organic selenium on oxidative stability of ω -3 enriched dark chicken meat during cooking. *Journal of Food Science*. 75: 25-34.
26. Popescu, A. and R. Criste. 2003. Using full fat soy bean in broiler diets and its effect on the production and economic efficiency of fattening. *Journal of Central European Agriculture*. 4: 168-174.
27. Pourreza, J., G.A. Sadeghi and M. Mehri. 2008. *Scott Nutrition of the Chicken*. Arkan Danesh. 249 pp.
28. Sakomura, N.K., R. Silva, A.C. Laurentz, E.B. Malheiros and L.S.O. Nakaji. 1998. Avaliação de soja integral tostada o extrusada sobre o desempenho de frango de corte. *Revista Brasileira Zootecnia*. 27: 584-594.
29. SAS. 1996. Statistical analysis system user's guide (7th ed). SAS Institute Inc., Cary, NC.
30. Škrivan, M., G. Dlouhá, M. Englmaierová and K.K. Cervinková. 2010. Effects of different levels of dietary supplemental caprylic acid and vitamin E on performance, breast muscle vitamin E and A and oxidative stability in broilers. *Czech Journal of Animal Science*. 55: 167-173.
31. Subuh, A.M.H., M.A. Motl, C.A. Fritts and P.W. Waldroup. 2002. Use of various ratios of extruded fullfat soybean meal and dehulled solvent extracted soybean meal in broiler diets. *International Journal of Poultry Science*. 1: 9-12.
32. Villar, P.G., C.A. Diaz, G.E. Avila, R. Guinzberg, J.L. Papadopoulos and E. Pina. 2002. Effects of dietary supplementation with vitamin C or vitamin E on growth performance in broilers. *American Journal of Veterinary Research*. 63: 573-576.
33. Waldroup, P.W. and T.L. Cotton. 1974. Maximum usage levels of cooked full fat soybeans in all-mash broiler diets. *Journal of Poultry Science*. 53: 677-680.
34. Wiseman, J. 1994. Full fat soya, oils and fats in poultry nutrition. American soybean association. Brussels, Belgium. 1-18 pp.
35. Xu, J.X., X. I. Chen and T. Wang. 2011. Dietary vitamin E influences the levels of nitric oxide and cytokines in broiler chickens .Asian-Australasia. *Journal of Animal Science*. 24, 10: 1440-1446.
36. Zanella, I., N.K. Sakomura, F.G. Silversides, A. Figueirido and M. Pack. 1999. Effect of enzyme supplementation of broiler diets based on corn and soybeans. *Poultry Science*. 78: 561-568.

Effects of Different Levels of Substitution of Extruded Soybean with Soybean Meal and Vitamin E Supplementation on Performance and Carcass Characteristics of Broiler Chicks

Mohammad Moradi¹, Shahriar Maghsoudlou², Faramarz Rostami² and
Yousef Mostafalou²

1- M.Sc. Student, University of Gonbad Kavous (Corresponding author: moradi.mohammad7@gmail.com)

2- Assistant Professor, University of Gonbad Kavous

Received: November 19, 2012 Accepted: June 17, 2013

Abstract

An experiment was conducted with 264 Cobb 500 day-old chicks in order to study the effect of different substitution levels of soybean meal (SBM) with extruded soybean (ESB) and vitamin E supplement on performance and carcass characteristics of broiler chicks. This study was conducted in a 4×2 factorial arrangement with 8 treatment and 3 replicates of 11 broiler chicks per each replicate in a completely randomized design. The experimental treatments were four substitution levels of SBM (0, 25, 50 and 75 percent) with ESB and two levels of vitamin E supplementation (42 and 75 IU/kg of diet). Results showed the effects of different substitution levels of SBM with ESB on production traits like feed intake, weight gain and feed conversion ratio as well as some carcass characteristics (breast muscle, thighs and liver as a percentage of live weight) was not significant. A significant interaction effect was found between levels of SBM substitution with ESB and vitamin E on weight gain at 42 days of age ($P<0.05$). Effects of substitution of SBM with ESB on percentage of pancreas weight was significant ($P<0.05$) as with increasing substitution levels the pancreas weight also increased. Effects of vitamin E on all the traits was significant ($P<0.05$) but carcass traits was not significantly affected by vitamin E levels ($P>0.05$).

Keywords: Whole soybean, Extrud, Vitamin E, Performance, Broiler